

Methode voor het bepalen en verdelen van pastorale formatie binnen de Protestantse Gemeente Zwolle

Geaccordeerd in de vergadering van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Gemeente Zwolle van 8 november 2010

Koppeling aan de in het kader van de actie Kerkbalans gecommuniceerde ondergrens voor meetellen als bijdrager geaccordeerd in de vergadering van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Gemeente Zwolle van 13 december 2010

1. Inleiding

In deze notitie worden allereerst de uitgangspunten geformuleerd waaraan de methode voor het bepalen van de in het totaal beschikbare pastorale formatie en de verdeling daarvan over de wijkgemeenten dient te voldoen. Daarna wordt de methode voor het toekennen van pastorale formatie aan wijkgemeenten die op basis van deze uitgangspunten binnen de Protestantse Gemeente Zwolle van toepassing is, beschreven en aan de geformuleerde uitgangspunten getoetst.

Het doel van deze nieuwe methode is tweeledig, namelijk:

- Het zorgdragen voor een evenwichtige begroting in de toekomst, door het op basis van dat uitgangspunt bepalen van de in het totaal beschikbare pastorale formatie alsmede van de besparingen die nodig zijn om een andere (d.w.z. omvangrijkere) totale pastorale formatie in stand te kunnen houden.
- Het “zo eerlijk mogelijk” verdelen van de in het totaal beschikbare pastorale formatie over de wijkgemeenten, waarbij het facet van de werklast¹ van wijkpredikanten wordt meegewogen.

Tot slot wordt een stappenplan gegeven waarin de toepassing van de methode wordt uitgewerkt.

Toepassing van de voorgestelde methode zal *jaarlijks* plaatsvinden; daarnaast uiteraard tussentijds wanneer er in een wijkgemeente een vacature ontstaat. Door jaarlijks inzicht te bieden in de situatie betreffende de beschikbare formatie en de verdeling daarvan, wordt de Algemene Kerkenraad in staat gesteld zich tijdig bezinnen op de consequenties van een situatie waarin:

- Een wijkgemeente onder de in de methode vastgelegde “kritische ondergrens van betrokkenheid” zakt, zodat het toekomstperspectief twijfelachtig wordt.
- Er sprake is van een situatie waarin sprake is van een pastorale formatie in een wijkgemeente die significant groter is dan gerechtvaardigd is.

Deze bezinning hoeft dan niet plaats te vinden onder de druk van een openstaande vacature en er wordt voorkomen dat de Algemene Kerkenraad en de betrokken wijkkerkenraad of -raden door de situatie worden overvallen.

2. Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten zijn geformuleerd voor een methode voor het bepalen en het verdelen van pastorale formatie:

---

¹ Bewust wordt hier gesproken van “werklast” en niet van “werkdruk”. Uit onderzoek blijkt dat “werkdruk” in belangrijke mate subjectief is. “Werklast” is een objectieve grootheid. Voor een postbode geldt bijvoorbeeld dat de “werkdruk” die hij ervaart als het gevolg van zijn taak om 1.000 poststukken te bezorgen sterk persoonsgebonden is; de “werklast” van de 1.000 poststukken is echter een objectief gegeven.

1. De methode dient recht te doen aan de onderlinge solidariteit tussen de leden en de wijkgemeenten van de Protestantse Gemeente Zwolle². Verschillen in de (gemiddelde) sociaal-economische positie van de leden van wijkgemeenten mogen derhalve geen consequenties hebben voor de toegekende pastorale formatie.
2. Ook historisch gegroeide, niet door een wijkgemeente beïnvloedbare verschillen tussen wijkgemeenten onderling (zoals de kosten van het wijkkerkgebouw incl. het beheer daarvan) mogen geen consequenties hebben voor de toegekende pastorale formatie
3. De methode dient transparant en reproduceerbaar te zijn.
4. “Prikkel” die van de methode uitgaan richting wijkgemeenten dienen gewenste effecten zoveel mogelijk te bevorderen en zo min mogelijk ongewenste effecten op te roepen³.
5. De methode dient zo goed mogelijk recht te doen aan de werklast van een wijkpredikant⁴.
6. De methode dient het mogelijk te maken om pastorale formatie binnen de Protestantse Gemeente Zwolle te herverdelen in plaats van predikanten van buitenaf te beroepen terwijl dit gezien omvang van de reeds binnen de Protestantse Gemeente Zwolle aanwezige formatie niet noodzakelijk is. Dit door een situatie waarin sprake is van een pastorale formatie in een wijkgemeente die groter is dan gerechtvaardigd is, te signaleren en zo bezinning door de Algemene Kerkenraad op een eventuele verschuiving van pastorale formatie tussen wijkgemeenten op gang te brengen.
7. De methode dient een passende termijn vooruit te kijken bij het bepalen van de in het totaal beschikbare pastorale formatie, zodat een begrotingstekort wordt vermeden. Dit door ofwel niet meer formatie toe te kennen dan op grond van de methode verantwoord is, ofwel andere maatregelen te nemen om het begrotingsevenwicht te handhaven.
8. De methode werkt met relatief “grote stappen” om kleine formatieverschuivingen en de daaruit voortvloeiende discussies te vermijden.
9. Aan de hand van de methode kan worden bepaald of de betrokkenheid bij een wijkgemeente zakt onder een kritische ondergrens. In dat geval wordt de Algemene Kerkenraad geïnformeerd, opdat deze zich kan bezinnen op de toekomst van de betreffende wijkgemeente.

3. Methode

De methode voor het bepalen en het verdelen van pastorale formatie luidt als volgt:

- De pastorale formatie wordt volledig bekostigd uit de algemene middelen van de Protestantse Gemeente Zwolle.
- Elke wijkgemeente ontvangt als basis 0,5 fte aan pastorale formatie.
- De resterende, nog beschikbare pastorale formatie wordt verdeeld op basis van het aantal bij de wijkgemeente ingeschreven adressen⁵, het aantal bijdragers bij

² Naast solidariteit tussen de leden en de wijkgemeenten kan ook nog solidariteit tussen de predikanten en kerkelijk werkers worden onderscheiden. Dit thema speelt geen rol in de in deze notitie beschreven systematiek.

³ Wat “gewenst” en “ongewenst” is wordt bepaald door het Beleidsplan van de Protestantse Gemeente Zwolle van mei 2008.

⁴ Zoals in eerdere instantie betoogd zal dit nooit volledig kunnen, gezien de aard van de werkzaamheden van een predikant en de grote mate van persoonlijke vrijheid bij het invullen en uitvoeren van deze werkzaamheden, die daaruit voortvloeien. Op basis van de reacties vanuit de wijkgemeenten maakt dit aspect echter wel deel uit van de methode; dit in tegenstelling tot wat gold voor de twee eerdere voorstellen.

⁵ Het betreft hier de som van het aantal “geografische adressen” en de naar een wijkgemeente “overgeschreven adressen”, minus de vanuit een wijkgemeente naar een andere wijkgemeente “overgeschreven” adressen; dit

de actie kerkbalans⁶ en het aantal kerkgangers in de ochtenddienst(en). Het gewicht van deze factoren is identiek en bedraagt dus voor elke factor 1/3.

- Formatie wordt toegekend in stappen van 0,25 fte.
- Wanneer een wijkgemeente op grond van het aantal bijdragers en kerkgangers niet meer in aanmerking komt voor een variabel deel van 0,25 fte (en dus voor een totale formatie omvang van 0,75 fte) wordt de Algemene Kerkenraad hieromtrent geïnformeerd.
- Wanneer een gemeente 0,5 fte of meer pastorale formatie heeft dan op grond van de systematiek gerechtvaardigd is, wordt de Algemene Kerkenraad geïnformeerd met als doel bezinning op een eventuele verschuiving van pastorale formatie tussen wijkgemeenten op gang te brengen.
- De totaal beschikbare formatie wordt bepaald op basis van de inschatting van de financiële situatie van de Protestantse Gemeente Zwolle over 5 jaar⁷. Na aftrek van de totale vaste voet⁸ resteert het totale variabele deel dat wordt toegekend op basis van de verdeelsleutel.
- Wanneer de Algemene Kerkenraad mocht besluiten tot het toekennen van een afwijkende omvang aan pastorale formatie, worden de consequenties voor de begroting door het College van Kerkrentmeesters met de leden van de Algemene Kerkenraad gecommuniceerd en wordt aangegeven welke maatregelen in dat geval nodig zijn om het noodzakelijke begrotingsevenwicht te handhaven.
- Tot slot wordt aangegeven hoeveel adressen, bijdragers en kerkgangers er gemiddeld binnen de wijkgemeenten van de Protestantse Gemeente Zwolle omgerekend per predikants-fte zijn. Dit geeft een indicatie van de ontwikkeling van de werklast van de wijkpredikanten.

4. Toetsing aan de uitgangspunten

1. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan. In de voorgestelde methode spelen financiële overwegingen op wijkniveau namelijk geen enkele rol bij de toekenning van pastorale formatie aan wijkgemeenten. De hoogte van de totale bijdrage van een wijkgemeente bij de actie Kerkbalans wordt namelijk niet in beschouwing genomen, alleen het aantal adressen, het aantal bijdragers en het aantal kerkgangers tellen mee. Deze maatstaven zijn volledig onafhankelijk van de maatschappelijke positie van de leden van een wijkgemeente.
2. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan, aangezien de kosten van de gebouwen en het beheerspersoneel door alle wijkgemeenten gezamenlijk worden gedragen en dus geen invloed hebben op de toegekende pastorale formatie.
3. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan, aangezien de methode zeer transparant is. Het aantal adressen dat bij een wijkgemeente hoort en het aantal bijdragers bij de actie Kerkbalans is eenvoudig te bepalen vanuit de administratie. Dit geldt in principe ook

---

ongeacht het aantal leden van de PGZ op deze adressen; gemiddeld zal dit voor alle wijkgemeenten op hetzelfde neerkomen en het aantal adressen wordt beschouwd als een betere maat voor de werklast van de predikant, omdat behoudens in uitzonderlijke situaties pastoraat vaak “per adres” wordt verleend.

⁶ Hiervoor geldt mutandis mutandis hetzelfde als werd opgemerkt in voetnoot 5 voor de adressen. Een bijdrager telt pas als zodanig mee wanneer hij een bijdrage levert die gelijk is of hoger aan de in het kader van de actie Kerkbalans gecommuniceerde minimum-bijdrage.

⁷ 5 jaar is de helft van de gemiddelde zittingsduur van de laatste 20 predikanten van de Protestantse Gemeente Zwolle en rechtsvoorgangers, dat 10 jaar bedroeg.

⁸ Die gelijk is aan 0,5 maal het aantal wijkgemeenten dat de Protestantse Gemeente Zwolle telt.

voor het aantal kerkgangers. Wel is het van belang dat het aantal kerkgangers goed geteld wordt. Eventueel kunnen de per wijkgemeente uitgesplitste collecte-opbrengsten hier als controle grootte worden gebruikt⁹, al zou zulks in een kerkelijke gemeente eigenlijk toch nodig moeten zijn.

4. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan. Door het aantal bijdragers in beschouwing te nemen¹⁰, worden leden geprikkeld om een bepaalde minimum inbreng te leveren. Door het variabele deel van de pastorale formatie mede af te laten hangen van het aantal kerkgangers, wordt het bezoek aan de vieringen gestimuleerd, die volgens het Beleidsplan een kernactiviteit van de Protestantse Gemeente Zwolle vormen. Verder worden ook wijkkerkenraad en –predikant gestimuleerd het kerkbezoek aan te moedigen en de vieringen op dusdanige wijze vorm te geven dat dit de opkomst ten goede komt. Tot slot wordt een indirecte stimulans gegeven aan missionaire activiteiten waardoor zowel het aantal kerkgangers als het aantal bijdragers kan toenemen.

Het aantal kerkgangers heeft geen relatie met het uitschrijvingsbeleid van een wijkgemeente of met de wijkgrenzen. Ervan uitgaande dat bijdragers niet voor uitschrijving in aanmerking zullen komen, heeft ook het aantal bijdragers geen relatie met het uitschrijvingsbeleid. Door toepassing van “ambtshalve overschrijving” bij verschuiving van wijkgrenzen, wordt ook de relatie tussen wijkgrenzen en het aantal adressen en bijdragers grotendeels opgeheven.

5. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan. Er is voorzien in een “vaste voet” van 0,5 fte voor activiteiten die een predikant uitvoert die onafhankelijk zijn van het aantal adressen, bijdragers en kerkgangers, zoals het leiden van diensten/vieringen, vergaderwerk, etc. Daarnaast is er sprake van een variabel deel aan pastorale formatie. Activiteiten die in dit variabel deel vallen zijn huwelijken, begrafenissen, doopbegeleiding, persoonlijke pastorale begeleiding, incidenteel bezoekwerk, catechisatie/vorming en toerusting, etc.

De hoeveelheid van dergelijke activiteiten is afhankelijk van de “omvang en betrokkenheid” van een wijkgemeente. De vraag is daarom welke grootheden kunnen worden gebruikt om deze te bepalen. Gekozen is voor het aantal adressen dat een wijkgemeente telt, het aantal bijdragers bij de Actie Kerkbalans en het aantal kerkgangers in de ochtenddienst(en). De motivatie om deze grootheden te gebruiken is de volgende. Een aantal wijkpredikanten geeft aan aan alle leden van een wijkgemeente evenveel aandacht te besteden; anderen geven aan dat vooral “actieve” leden tijd en aandacht vragen. Als zij ziek worden of met een verlies te maken krijgen, hebben zij behoefte aan pastorale begeleiding, hun kinderen bezoeken de catechisatie en nemen deel aan het jeugdwerk, etc. Dit alles zou voor leden die niet of nauwelijks naar de kerk gaan en evenmin bijdragen, in mindere mate gelden, zodat het aantal van deze leden weinig of geen invloed heeft op de werklast van een wijkpredikant. Al met al vormt de combinatie van deze drie factoren daarom een goede maat voor de “omvang en betrokkenheid” van een wijkgemeente en daarmee voor het variabele deel van de werklast van wijkpredikanten dat daarvan afhankelijk is.

6. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan, door wanneer een vacature ontstaat te toetsen of er een wijkgemeente is die 0,5 fte of meer pastorale formatie heeft dan op grond van

---

⁹ De collecte opbrengsten per wijk vormen dus geen derde factor bij het toekennen van pastorale formatie. Wel kan een eventuele trend in het aantal door een wijkgemeente opgegeven kerkgangers worden vergeleken met een eventuele trend in de collecte-opbrengsten in die wijkgemeente. Grote discrepanties tussen de beide trends zouden aanleiding geven tot een gesprek tussen het College van Kerkrentmeesters en de betreffende wijkgemeente.

¹⁰ D.w.z. het aantal bijdragers dat een bijdrage inbrengt die gelijk is aan of hoger dan de in het kader van de Actie Kerkbalans gecommuniceerde minimum-bijdrage.

de systematiek gerechtvaardigd is, zodat bezinning door de Algemene Kerkenraad op een eventuele verschuiving van pastorale formatie tussen wijkgemeenten kan plaatsvinden.

7. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan door het ijkmoment waarop wordt getoetst of er sprake is van een begrotingsevenwicht op een termijn van de helft van de gemiddelde verblijfsduur. Hierdoor wordt een zekere marge ingebouwd om gedurende de aanwezigheid van de betreffende predikant een daling van de inkomsten te kunnen opvangen zonder dat deze direct tot een financieel probleem leiden. Op deze zelfde basis kunnen veel andere methoden echter ook aan dit uitgangspunt voldoen, aangezien dit punt betrekking heeft op de bepaling van de totale te verdelen formatie omvang, maar niet op de verdeelsleutel die geldt voor toekenning aan wijkgemeenten.
8. Aan dit uitgangspunt wordt voldaan door in stappen van 0,25 fte te werken. Op deze zelfde basis kunnen veel andere methoden echter ook aan dit uitgangspunt voldoen.
9. Hieraan wordt voldaan doordat een ondergrens is opgenomen, bij overschrijding waarvan de Algemene Kerkenraad wordt geïnformeerd, opdat deze zich kan bezinnen op de toekomst van de betreffende wijkgemeente. Hiervoor geldt verder hetzelfde als voor punt 7 en 8.

5. Uitwerking: bepaling totaal beschikbare formatie en de verdeling daarvan

Elk voorjaar na verwerking van de resultaten van de Actie Kerkbalans of wanneer zich in een wijkgemeente een pastorale vacature voordoet, wordt het volgende stappenplan uitgevoerd:

1. Aan de hand van een meerjarenbegroting wordt bepaald hoeveel pastorale formatie in het totaal kan worden bekostigd over 5 jaar.
2. Wanneer de methode tussentijds wordt toegepast omdat zich een pastorale vacature voordoet, wordt daarnaast ook bepaald wat de consequenties voor de begroting zullen zijn wanneer voor een andere pastorale formatie wordt gekozen. Op basis daarvan wordt vervolgens vastgesteld welke kostenreducties in dat geval gerealiseerd moeten worden om de begroting in evenwicht te houden.
3. Van het totaal wordt 0,5 fte per wijkgemeente afgetrokken. De resterende omvang aan pastorale informatie wordt vervolgens conform de methode over de wijkgemeenten verdeeld.
4. Daartoe worden het aantal bij een wijkgemeente behorende adressen en het aantal bijdragers bij de laatstgehouden Actie Kerkbalans bepaald. Ook wordt het gemiddeld aantal kerkgangers per wijkgemeente in de ochtenddiensten in het voorgaande kalenderjaar bepaald. Tot slot de PGZ-totale aan adressen, kerkgangers en bijdragers door optelling van de cijfers voor de individuele wijkgemeenten.
5. Het relatieve aandeel van alle wijkgemeenten in het aantal adressen, het aantal kerkgangers en het aantal bijdragers wordt bepaald.
6. Het gemiddelde van deze drie fracties bepaalt de fractie van de resterende te verdelen omvang aan pastorale formatie die aan een wijkgemeente toekomt. Daarbij wordt afgerond op veelvoud van 0,25 fte.
7. Wijkgemeenten waarvoor geldt dat ze 0,5 fte of meer pastorale formatie hebben dan op grond van de systematiek gerechtvaardigd is, worden aan de Algemene Kerkenraad bekend gemaakt met als doel bezinning op gang te brengen op een herverdeling van pastorale formatie binnen de Protestantse Gemeente Zwolle. Dit in plaats van een predikant van buitenaf te beroepen, terwijl dit gezien omvang van de reeds binnen de Protestantse Gemeente Zwolle aanwezige formatie eigenlijk niet noodzakelijk is
8. Wijkgemeenten waarvoor geldt dat ze niet langer recht zouden hebben op ten minste 0,75 fte (0,5 fte vaste voet en 0,25 fte op basis van aantal adressen, bijdragers en

- kerkgangers) worden aan de Algemene Kerkenraad bekend gemaakt met als doel bezinning op de toekomst van de betreffende wijkgemeenten op gang te brengen.
9. Het gemiddelde, maximale en minimale aantal adressen, bijdragers bij de Actie Kerkbalans en kerkgangers omgerekend naar een volledige predikants-fte binnen de Protestantse Gemeente Zwolle wordt bepaald als indicatie voor de verdeling van de werklust tussen de wijkpredikanten. Om onverkwikkelijke discussies te voorkomen, worden hierbij geen wijkgemeenten met naam en toenaam genoemd.
  10. Wanneer de methode tussentijds wordt toegepast omdat zich een pastorale vacature voordoet, wordt stap 9 voor de betreffende wijkgemeente uitgevoerd voor de situatie voor en na invulling van de vastgestelde vacature-omvang en worden de resultaten hiervan aan de AK gerapporteerd.

6. Overgangsregeling

Zolang er nog sprake is van een begrotingstekort bij de Protestantse Gemeente Zwolle, zullen alleen aanpassingen van de formatieomvang in een wijkgemeente in neerwaartse richting daadwerkelijk worden doorgevoerd. Van aanpassingen in opwaartse richting kan pas sprake zijn als er een begrotingsevenwicht gerealiseerd is. In een voorkomend geval kan een wijkgemeente geen rechten laten gelden op het moment dat de begroting in evenwicht is. De Algemene Kerkenraad bepaalt in hoeverre de betreffende wijkgemeente wordt geïnformeerd over de omvang van de pastorale formatie die haar op basis van de methode zou worden toegekend wanneer er geen sprake zou zijn van een begrotingstekort.

7. Tot slot

Wanneer de resultaten van de methodiek aanleiding geven tot het herverdelen van pastorale formatie binnen de Protestantse Gemeente Zwolle, zou dat aanmerkelijk eenvoudiger worden wanneer er “bovenwijkse verbanden” van enigerlei vorm kunnen worden gecreëerd, waarbinnen meerdere predikanten in teamverband werkzaam zijn. Hieraan zijn ook diverse andere voordelen verbonden, zoals onderlinge vervanging bij ziekte of deeltijdaanstellingen en het optimaal inzetten van de individuele competenties van de verschillende predikanten. Ook diverse wijkgemeentes hebben dit thema daarom geagendeerd. Het College van Kerkrentmeesters zal de kerkordelijke aspecten hiervan nader bestuderen en hierover vervolgens met het Ministerie van Predikanten in overleg treden. Benadrukt wordt echter dat een dergelijke ontwikkeling geen noodzakelijke, doch slechts een wenselijke randvoorwaarde is voor het toepassen van de hierboven beschreven methode en dus apart kan worden bekeken.